

СЕКЦІЯ 4 ТРУДОВЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 349.2:351.74(477)

ЗНАЧЕННЯ ГАРАНТІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ПРАВ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ

Коломоєць П.В.,

провідний фахівець відділу організаційно-аналітичної роботи та контролю
Харківський національний університет внутрішніх справ

В статті досліджуються гарантії реалізації трудових прав поліцейських. Наголошується на тому, що держава відіграє найбільшу роль у процесі формування мотиваційної складової несення служби в органах Національної поліції, а гарантії реалізації цих прав виступають в якості катализатора якісного виконання завдань і функцій, що покладаються на поліцейського. Обґрунтовується позиція стосовно того, що гарантії реалізації трудових прав поліцейських є тим механізмом, який надає можливість виконувати покладені на поліцейського обов'язки та забезпечувати єдність усіх складових його правового статусу.

Ключові слова: гарантії реалізації трудових прав, працівники поліції, реформування, проходження служби, мотивація, стимулювання.

В статье исследуются гарантии реализации трудовых прав полицейских. Подчеркивается, что государство играет наибольшую роль в процессе формирования мотивационной составляющей несения службы в органах Национальной полиции, а гарантии реализации этих прав выступают в качестве катализатора качественного выполнения задач и функций, возлагаемых на полицейского. Обосновывается позиция о том, что гарантии реализации трудовых прав полицейских являются тем механизмом, который позволяет выполнять возложенные на полицейского обязанности и обеспечивать единство всех составляющих его правового статуса.

Ключевые слова: гарантии реализации трудовых прав, работники полиции, реформирование, прохождение службы, мотивация, стимулирование.

Kolomoiets P.V. THE IMPORTANCE OF GUARANTEES FOR THE IMPLEMENTATION OF LABOR LAWS IN THE CONDITIONS OF THE REFORMING OF THE LAW ENFORCEMENT SYSTEM

The article examines the guarantees of the implementation of the labor rights of policemen. It is emphasized that the state plays the most important role in the formation of the motivational component of the service in the bodies of the National Police, and the guarantees of the realization of these rights act as a catalyst for the qualitative fulfillment of the tasks and functions assigned to the policeman. The author substantiates the position that guarantees of realization of the labor rights of policemen are the mechanism that allows fulfilling the duties assigned to the police and ensuring the unity of all the constituent parts of its legal status.

Key words: guarantees of realization of labor rights, police officers, reforming, service passage, motivation, stimulation.

Постановка проблеми. Проходження служби в органах Національної поліції є державною службою особливого характеру. Обумовлено це тим, що поліцейський у ході реалізації наданих йому повноважень виконує цілий ряд завдань і функцій, які спрямовані на служіння суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. До цієї категорії осіб висуваються спеціальні вимоги щодо їх фізичних, моральних, психофізіологічних якостей тощо, адже найчастіше реалізація повноважень поліцейського відбувається в умовах стресу, особистої небезпеки, підвищеної відповідальності за життя і здоров'я інших людей. Бути поліцейським – означає бути відданим своїй справі. Тому чималу роль у несенні служби поліцейським відіграє мотивація, тобто те, що спонукає його віддано служити суспільству.

Певна річ, внутрішньо-психологічні чинники впливають на формування особистості, а саме: бажання побудувати громадянське суспільство; подолати корупцію і злочинність; нівелювати будь-які прояви жорстокості та насилля й ряд інших. Але й не будемо зменшувати роль держави на процес формування мотиваційної складової несення служби в органах Національної поліції. Держава повинна сприяти кожному працівнику, зокрема правоохоронної системи. Роль держави у процесі забезпечення реалізації трудових прав поліцейських є вкрай важливою сьогодні, в умовах становлення держави як такої, формування її апарату в контексті реформування правоохоронних органів, становлення законодавчої бази та інших трансформаційних процесів. Трудові права поліцейських за таких умов ставляться у залежність від волі держави,

саме вона здатна гарантувати належне їх забезпечення, тобто ми можемо спостерігати взаємозалежність у вигляді доктрини превентивної охорони та захисту трудових прав, що є основою правопорядку будь-якої держави [1, с. 8]. З викладеного простежується нерозривна єдність та взаємозв'язок між державою, органами Національної поліції та правопорядком у суспільстві.

Тому **метою статті** є дослідження змісту і значення гарантій реалізації трудових прав поліцейських в умовах реформування правоохоронної системи.

Ступінь розробленості проблеми. Аналіз наукової літератури свідчить про те, що проблемами визначення змісту та сутності гарантій у трудовому законодавстві займалися: В.С. Венедіктов, М.І. Іншин, К.Ю. Мельник, В.Д. Перевалов, А.М. Колодій, А.Ю. Олійник, М.М. Гуренко, Т.М. Заворотченко, В.І. Сімонов, П.М. Рабінович, М.І. Хавронюк та ряд інших. Зокрема, проводиться ціла низка науково-практичних заходів, на яких оприлюднюються напрацювання, обговорюються пропозиції, апробовуються результати досліджень, проте впровадити їх у практичну діяльність, у більшості випадків, так і не вдається. За цих обставин варто наголосити на тому, що окрім пропозицій та рекомендацій, які виробляються на науковому рівні, доцільно додатково виробляти механізм їх реалізації та впровадження у практичну діяльність.

Виклад основного матеріалу. Поліцейський є представником державної влади, він наділений широкими повноваженнями, в тому числі й тими, які передбачають застосування примусових заходів впливу. Такі права одночасно формують важіль стримувань і противаг для поліцейського у вигляді його обов'язків, яких він повинен дотримуватися під час виконання службових завдань. Ці чинники, певною мірою, формують особистість поліцейського та його бажання перебувати на службі в органах Національної поліції України. Гарантії ж реалізації трудових прав поліцейських виступають каталізатором якісного виконання завдань і функцій, що покладаються на поліцейського. Але для того, щоб механізм у вигляді: «*гарантії – права – обов'язки – правопорядок*» належно функціонував, необхідно, щоб кожна його складова пропорційно реалізовувалася. Адже ми не можемо вимагати від поліцейських виконання певних обов'язків у конкретній сфері суспільних відносин, якщо у нього відсутні права в цій сфері, або якщо є права, але вони не забезпечуються й не підтверджуються гарантіями їх реалізації.

В загальному вимірі *трудовими правами поліцейського* є його юридично закріплені можливості як суб'єкта трудових правовідносин, направлені на реалізацію завдань і функцій держави, та які забезпечують його правовий статус як представника органів державної влади. З наведеного визначення можемо говорити про багатовекторність трудових прав поліцейського. По-перше, вони направлені на те, щоб забезпечити служіння суспільству, оскільки надані державою повноваження дають можливість охороняти права і свободи

людини і громадянина, в тому числі з можливим використанням заходів державного примусу щодо осіб, які порушують встановлені норми законодавства. По-друге, у трудових правах поліцейського знайшла своє відображення правоохоронна функція держави. На сьогоднішній день зміст і значення діяльності поліції кардинально змінилися по відношенню до тих уявлень, які існували в період радянської влади, коли всі можливості правоохоронних органів були направлені на обслуговування державного апарату. В умовах же сьогоднішнього охорони інтересів суспільства і держави перебуває на одному рівні з охороною прав і свобод людини. По-третє, трудові права поліцейського надають йому можливість забезпечувати власні можливості та потреби як спеціального суб'єкта трудових правовідносин – представника органів державної влади. Вони направлені на те, щоб підтримувати баланс між достатньо складними, а інколи й небезпечними умовами праці поліцейського та «особистою вигодою», тобто для чого він це робить, або, іншими словами, трудові права поліцейського виступають мотиваційною складовою його діяльності.

У контексті викладеного одразу наведемо твердження О.І. Наливайка стосовно того, що серцевиною процесу забезпечення прав людини є створення гарантій їх реалізації [2, с. 22]. З наведеного можемо говорити про те, що однієї охорони трудових прав осіб, в тому числі поліцейських, недостатньо. Мають існувати спеціальні механізми, які підтверджуватимуть наявність таких трудових прав та можливість їх використання для задоволення трудових й особистих потреб. В даному випадку ми поєднуємо публічність та приватність мотиваційного складника професійної діяльності поліцейського. На наш погляд, вони є нероздільними та взаємопов'язаними, тобто виступають у комплексі. Гарантії реалізації трудових прав поліцейських є тим механізмом, який надає можливість виконувати покладені на нього обов'язки та забезпечувати єдність усіх складових його правового статусу. Гарантувати – означає забезпечувати та робити реальним те, що закріплює чинне законодавство. Як зазначено в загальній теорії права, без гарантій права, свободи та обов'язки людини і громадянина перетворюються на своєрідні «заяви про наміри», що не мають ніякої цінності ні для особи, ні для суспільства [3, с. 192].

Чинне законодавство України не надає нам єдиного загального визначення терміну «гарантії», що значно ускладнює процес їх тлумачення та правозастосування, що не можна сказати про законодавство інших держав. Так, наприклад, Трудовий кодекс Російської Федерації визначає гарантії як засоби, способи та умови, за допомогою яких забезпечується здійснення наданих працівникам прав у сфері соціально-трудова відносин [4]; Трудовий кодекс Республіки Казахстан також містить визначення даному терміну, що є ідентичним тому, яке наводиться у Трудовому Кодексі РФ [5]; Трудовий кодекс Республіки Білорусь надає дещо усічене, на відміну від попереднього, визначення гарантій, а саме:

це засоби, способи та умови, за допомогою яких забезпечується здійснення наданих працівникам прав [6].

У літературі також не існує єдиного підходу до розуміння терміну «гарантія», оскільки він передбачає собою ідеальну модель, відповідно до якої має формуватись юридичний і фактичний статус конкретної особи, органу державної влади, посадової особи та держави в цілому. На доктринальному рівні, як уже зазначалося вище, гарантії ставали предметом дослідження багатьох вітчизняних та іноземних науковців, питання, що пов'язані з їх природою та реалізацією, дійсно є актуальними і сьогодні. Обумовлений такий попит наукового пошуку тим, що матеріальне право не завжди, а в деяких випадках і більшою мірою, не підтверджується процесуальним правом. У даному випадку мова йде про те, що права і свободи можуть бути добре прописані в чинному законодавстві – закріплюються гарантії, направлені на забезпечення цих прав і свобод, а от механізм реалізації, тобто те, яким чином гарантія діє на впровадження закріпленого права в життя, не прописується в нормативно-правових актах. За таких обставин більшість конституційних, дійсно демократичних та правових норм стає «мертвими» – вони начебто прописані в законі, проте вони не діють. І ця обставина є дійсно проблемою в умовах сьогодення. Науковці в один голос стверджують про наявність як латентних, так і явних правових проблем у сфері дотримання трудових прав та гарантій їх реалізації. Треба констатувати, що в Україні стан дотримання трудових прав працівників, зокрема правоохоронної сфери, є незадовільним й існує нагальна потреба реформування трудового законодавства з огляду на Основний закон та міжнародні стандарти [1, с. 37–38].

Таким чином, вивчення проблем гарантування основних прав і свобод, зокрема у сфері трудової діяльності, та на основі цих досліджень вироблення шляхів виходу із кризи правового забезпечення гарантій реалізації трудових прав є вкрай важливим завданням не лише для органів державної влади, але й для наукової спільноти. На доктринальному рівні виробляються пропозиції, рекомендації, зауваження, які можуть впроваджуватися в законотворчу діяльність, оскільки вони є обґрунтованими з точки зору теорії права, а тому одразу, де-юре, є правовими.

З юридико-технічної точки зору окремі дослідники характеризують гарантії як належну діяльність суб'єктів права з метою реалізації, втілення в життя певного соціального інтересу, що забезпечується юридичним захистом. У такому контексті стан гарантованості визначається певною позитивною діяльністю суб'єктів права, а у випадку порушення балансу їх інтересів – необхідністю застосування інструментів юридичного захисту й юридичної відповідальності [7, с. 19]. З викладеного можемо дійти висновку про те, що гарантіями реалізації трудових прав є їх закріплення у нормативно-правових актах, забезпеченість з боку органів державної влади та відновлення в разі порушення.

В цьому аспекті дуже важливо, щоб де-юре й де-факто збігалися та не суперечили один одному. Оскільки поліцейські є представниками органів державної влади та наділені широкими повноваженнями, зокрема у сфері застосування заходів примусу, має існувати ціла низка правових механізмів, направлених на створення умов необхідних і достатніх для безпосереднього виконання ними цих повноважень.

Тобто якщо ми говоримо про гарантії реалізації наданих прав та обов'язків поліцейським, ми повинні розуміти, що є певні умови, норми і засоби, які виступають запорукою професійної діяльності поліцейського. При цьому дуже важливо акцентувати увагу на тому, що такі гарантії повинні встановлюватися державою, адже саме в її руках зосереджено всі гілки влади. Держава за своїм змістом уже є гарантом прав і свобод людини і громадянина, а коли ми говоримо про особу, яка безпосередньо реалізує волю держави та є інституцією забезпечення правоохоронної функції держави, гарантії реалізації трудових прав таких осіб уже є беззаперечною правовою формою існування.

Тому гарантії, що встановлюються державою, є найбільш дієвими й ефективними, бо саме держава володіє могутнім арсеналом правових засобів, якими вона може оперувати для забезпечення виконання певних обов'язків і реалізації встановлених прав [1, с. 16]. Дане твердження було сформульоване в контексті твердження М.М. Гуренко, яка під час вивчення держави як суб'єкта гарантування прав та свобод наголосила на спроможності державної влади сформулювати систему обов'язків і юридичної відповідальності як засобу захисту інтересів суспільства й держави, прав інших осіб [8, с. 9].

Зокрема, гарантії трудових прав, як стверджують С.М. Бортник та О.В. Кузніченко, виконують важливий спектр функцій. Так, найважливіша функція гарантій трудових прав працівників як правовий засіб полягає в досягненні ними цілей правового регулювання [9, с. 69; 10, с. 27], тобто досягнення тих умов, коли всі закріплені права, свободи і законні інтереси матимуть своє застосування та впровадження в життя. В реалізації правових засобів забезпечується рух і захист трудових прав, а також передбачається їх законне і справедливе задоволення. Викладене можна, зокрема, адаптувати до досліджень С.С. Алексеєва, що надасть можливість відобразити зміст цих функцій [11, с. 60]. Отже, гарантії реалізації трудових прав поліцейських, по-перше, попереджають порушення зобов'язаними суб'єктами трудових прав (у нашому випадку зобов'язаним суб'єктом є держава, представлена Міністерством внутрішніх справ); по-друге, встановлюють межі дії зобов'язаних осіб (оскільки на законодавчому рівні вони взяли на себе обов'язок забезпечувати надані ними ж права); по-третє, забезпечують можливість своєчасного оскарження дій, які порушують вказані права (можливість оскаржувати протиправні дії або бездіяльність в адміністративному та судовому порядку); по-четверте, забезпечують компенсацію шкоди, завданої у зв'язку з їх порушенням.

Висновки. Таким чином, *гарантіями реалізації трудових прав поліцейських* є нормативно закріплена система умов, засобів та прийомів, направлених на забезпечення правового статусу поліцейського. Правовим статусом поліцейського є сукупність встановлених та закріплених державою прав, свобод, обов'язків і обсяг відповідальності, які дають йому можливість здійснювати свої функції та взаємодіяти з суспільством і державою. Правові можливості поліцейського складаються з трьох основних напрямів, а саме: 1) здійснювати активні дії; 2) вимагати від інших суб'єктів вчинення певних дій; 3) звертатися до держави за захистом та забезпеченістю своїх прав, свобод та законних інтересів.

Гарантії реалізації трудових прав поліцейських надають динаміці їх правовому статусу та втілюють у життя правові приписи. В даному випадку ми говоримо про реалізацію як суб'єктивних прав та юридичних обов'язків поліцейського, тобто без його конкретних зв'язків та відносин з іншими учасниками суспільних відносин та трудових правовідносин, так і в разі залучення його у трудову та інші суспільні сфери.

Зокрема, викладене надає нам можливість сформулювати характерні ознаки або особливості гарантій реалізації трудових прав поліцейських: 1) вони встановлюються нормативно-правовими актами; 2) забезпечуються державою або спеціально уповноваженими нею органами; 3) мають загальнообов'язковий характер та поширюються на всіх, без винятку, поліцейських України; 4) вони є підтвердженням правового статусу поліцейського; 5) вони є основою трудових прав поліцейського; 6) вони є мотиваційною складовою професійної діяльності поліцейського; 7) мають розгалужену

та багатовекторну систему; 8) мають чітко визначений механізм реалізації; 9) проявляються на всіх етапах проходження служби поліцейського; 10) не можуть бути обмеженими; 11) вони не є вичерпаними та можуть доповнюватися у процесі вдосконалення та покращення умов праці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вавженчук С.Я. Охорона та захист трудових прав працівників: підручник. Харків: Право, 2016. 560 с.
2. Наливайко О.І. Теоретико-правові проблеми захисту прав людини: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. ІДП НАН України. К., 2002. 178 с.
3. Скаун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.
4. Трудовой кодекс РФ. URL: <http://www.trudkod.ru/chast-3/razdel-7/glava-23/st-164-tk-rf> (дата обращения 08.10.2017).
5. Трудовой кодекс Республики Казахстан. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=38910832#pos=4;-88 (дата обращения 08.10.2017).
6. Трудовой кодекс Республики Беларусь. URL: <http://xn----ctbfcfvic3abdqybq.xn--90ais/> (дата обращения 08.10.2017).
7. Тищенко С. Поняття й юридична природа правових гарантій: теоретико-правовий аспект. Підприємництво, господарство, право: науково-практичний господарсько-правовий журнал. 2012. № 12. С. 18–21.
8. Гуренко М.М. Розвиток філософсько-правової думки про гарантії прав і свобод людини та громадянина: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.12. НАВС України. Київ, 2004. 38 с.
9. Бортник С.М. Гарантії реалізації трудових прав поліцейських. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 2. С. 68–72.
10. Кузниченко О.В. Правовые вопросы процессуального обеспечения реализации трудовых прав работников. Актуальні проблеми науки трудового права в сучасних умовах ринкової економіки: матеріали науково-практичної конференції, м. Харків, 19–20 травня, 2003 р. Харків: Українська асоціація фахівців трудового права, Національний університет внутрішніх справ, 2003. С. 27-30.
11. Алексеев С.С. Проблемы теории права. Курс лекций: в 2-х томах. Свердловск, 1972. Т. 1. 396 с.